पशु (गाई/भैंसी/बाखा) श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७५

प्रस्तावना

प्रदेश न. २ पशुपालन र दुध तथा मासु उत्पादनको लागि प्रचुर सम्भावना भएको ठाँउ हुनुको साथै यस प्रदेशमा बढ्दो जनसंख्या एवं शहरीकरणले गर्दा दुध, दुग्धजन्य पदार्थ तथा मासुको माग बढ्दै गईरहेको छ । जसले गर्दा हाल व्यवसायिक पशु पालन गर्न चाहने व्यवसायीहरुको संख्यामा समेत वृद्धि हुँदै गईरहेका छ । यस अवस्थामा उन्नत नश्लका दुधाल गाई/भैसीहरु तथा बाखाहरुको भरपर्दो श्रोतको अभावलाई दृष्टिगत गरि दुध, दुग्धजन्य पदार्थ तथा मासुको मागलाई सहज आपूर्ति गर्न साझेदारीको अवधारणा अनुरुप कृषक समूह/समिति/सहकारी, रजिस्टर्ड निजी उद्यमी, कम्पनी, गैरसरकारी संघ, संस्थाहरुहरुको सहकार्यमा पशु (गाई/भैंसी/बाखा) श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गर्न देहायको कार्यविधि जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद १
प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

१. यो निर्देशिकाको नाम "पशु (गाई/भैंसी/बाखा) श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७५" रहेको छ ।

२. यो कार्यविधि प्रदेश न. २ को मन्त्रिपरिषद् बाट स्वीकृत भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

१. "कार्यविधि" भन्नाले "पशु (गाई/भैंसी/बाखा) श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०७५" सम्झनु पर्दछ ।

२. "कार्यक्रम" भन्नाले "गाई/भैसी/बाखा श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम" सम्झनु पर्दछ ।

३. "पकेट क्षेत्र" भन्नाले पशु (गाई/भैसी/बाखा) पकेट क्षेत्रलाई सम्झनु पर्दछ ।

४. "कम्पनी" भन्नाले सरकारी निकायमा पशुपालन व्यवसायको लागि विधिवत रुपमा दर्ता भएको कम्पनी सम्झनु पर्दछ ।

५. "निजी उद्यमी" भन्नाले व्यक्तिगत रुपमा व्यवसायिक पशुपालनमा संलग्न कृषक तथा उद्यमी सम्झनु पर्दछ ।

६. "पशु विकास कार्यदल" भन्नाले पशु विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालनमा सहजकिरणको लागि भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रको प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित समितिलाई जनाउछ ।

७. "श्रोतकेन्द्र" भन्नाले पशु (गाई/भैसी/बाखा) श्रोतकेन्द्र सम्झनु पर्दछ ।

८. "समुह/समिति/सहकारी" भन्नाले श्रोतकेन्द्रमा आवद्ध कृषक समुह/समिति/सहकारी सम्झनु पर्दछ ।

९. "कोष" भन्नाले यस कार्यक्रम संचालनका लागि स्थापना गरिएको पशु (गाई/भैंसी/बाखा) श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कोष सम्झनु पर्दछ ।

१०. "पशु सेवा शाखा" भन्नाले कार्यक्रम संचालित क्षेत्र संग सम्बन्धित स्थानीय तहको पशु सेवा शाखालाई सम्झनु पर्दछ ।

११. "साझेदार" भन्नाले निजी उद्यमी, कम्पनी, समूह/समिति/सहकारी, , गैर सरकारी संघ संस्थाहरु भनी सम्झनु पर्दछ ।

१२. "असल व्यवस्थापन विधी" भन्नाले गाइ भैसीका श्रोत केन्द्रमा न्युन खर्च एवं उच्च प्रविधि अपनाई पशु एवं काम गर्ने मानिसका लागि सहज बातावरण, उचित प्रकारको आरामदायी गोठको व्यवस्था, मेसीनरी औजार,भौतिक संरचना, पशु आहारा, पशु प्रजनन, पशु स्वास्थ्य, जैविक सुरक्षा, आरोग्य व्यवस्थापन, क्षमता अभिवृद्धि, बजार व्यवस्थापन हुनु हो जसले गर्दा व्यवसायबाट अल्पकालिन, मध्यकालीन र दिर्घकालिन रुपमा उचित फाईदा लिन सकियोस ।

१३. "पशु" भन्नाले यस कार्यविधिमा गाई, भैंसी र बाखा प्रजातिलाई जनाउछ ।

१४. "विज्ञ केन्द्र" भन्नाले भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई सम्झनु पर्दछ ।

१६. "निर्देशनालय" भन्नाले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, प्रदेश न. २ लाई सम्झनु पर्दछ ।

१७. "मन्त्रालय" भन्नाले भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, प्रदेश न. २ लाई सम्झनु पर्दछ ।

३. उद्देश्यहरु : यस कार्यक्रमका उदेश्यहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्
१. हावापानी सुहाउँदो उन्नत नश्लका पशुपालनबाट उत्पादनशील र प्रजननयोग्य पशुहरुको उपलब्धता बढाउँदै प्रदेश न. २ लाई भैंसीको श्रोतकेन्द्रको रुपमा विकास गर्दै लैजाने ।
२. उन्नत पशुहरुको संख्यामा वृद्धि गरि दुध तथा मासुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउने ।
३. स्वच्छ दुध तथा मासु उत्पादनको लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न असल व्यवस्थापन विधिहरु अवलम्वन गराउन प्रेरित गर्दै दुध उत्पादन पेशालाई व्यवसायिक पेशामा रुपान्तरण गर्न सकिने वातावरण निर्माण गर्न ।
४. बाख्रापालनलाई व्यवसायिकरण गरि मासु आयातलाई प्रतिस्थापन गर्न सहयोग पुर्याउने ।
५. ग्रामिण स्वरोजगार श्रृजनामा सहयोग पुर्याउने ।

४. रणनीतिहरु : दफा ३ बमोजिमका उद्देश्य प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरु अपनाईने छन् :
१. कृषक समूह, समिति र सहकारी, संघ/संस्था तथा रजिस्टर्ड निजी उद्यमी, कम्पनी, स्थानिय तह, गैर सरकारी संघ, संस्थाहरु मार्फत साझेदारीमा व्यवसायिक उन्नत गाई, भैंसी, बाच्छाबाच्छी, पाडापाडी पालन गरी गाई/भैंसीको श्रोतकेन्द्र स्थापना गरिने छ ।
२. बृहत तथा व्यवसायिक रुपमा श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम संचालन गरि श्रोत केन्द्रहरुको विकास र विस्तार गर्न आसपासका अन्य कृषक समुह/समिति/सहकारी तथा तथा नीजि उद्यमी, कम्पनी, स्थानिय निकाय, गैरसरकारी संघ, संस्थाहरुलाई पनि यस कार्यक्रमले समेटदै लैजाने ।
३. श्रोत केन्द्र स्थापनार्थ भौतिक संरचना निर्माण, सुधार तथा मेशिनरी औजार उपकरण खरीद जस्ता कार्यमा अनुदान दिन "उन्नत गाई/भैंसी श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कोष" को व्यवस्था गरिने छ ।
४. भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, स्थानीय तहको पशु सेवा शाखा लगायतका अन्य विभिन्न सराकारवालाहरुको संलग्नतामा असल व्यवस्थापन विधि अवलम्बन गराई श्रोत केन्द्र स्थापना भएको बढिमा ५ बर्ष सम्ममा श्रोत केन्द्रलाई आत्मनिर्भर बनाउन सहयोग गरिने छ ।
५. श्रोत केन्द्र संचालनको लागि आवश्यक ऋण तथा पशु बिमा सेवाको लागि सरोकारवाला निकायहरुसँग समन्वय गराई सहजिकरण गरिने छ ।
८. उन्नत गाई/भैंसीको माग तथा आपूर्ति अवस्थाको अध्यावधिक गरि व्यवस्थापन गरिने छ ।
९. कार्यक्रम कार्यान्वयनको सुनिश्चिताको लागि सरोकारवालाको संलग्नतामा अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गरिने छ ।

गाई/भैंसी

- श्रोत केन्द्र संचालन गर्दा प्रति श्रोत केन्द्र कम्तिमा २०० गोटा माउँ गाई, १०० गोटा माउँ भैंसीको संख्या भएको हुनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
- कृतिम गर्भाधान संचालन भई रहेका दुध उत्पादनको पकेट क्षेत्रहरुलाई यस कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ आवद्ध गर्दै लगिनेछ र उत्पादन क्षमताका आधारमा पशुहरुको छनौट गरी बंश सुधार गर्दै लगिनेछ ।
- उन्नत पशु छनौट सम्बन्धी मापदण्डको लागि यस कार्यक्रमलाई दुधाल गाई/भैंसी वंश सुधार कार्यक्रमसँग आवद्ध गराइने छ । यस अर्न्तगत श्रोत केन्द्रमा भएका पशुहरुको अनुसूची-८ (क) र (ख) अनुसार विवरण (Herd Book) तयार गरि अध्यावधिक गरिने छ ।

बाख्रा

- श्रोत केन्द्रमा कम्तिमा ५०० माँउ बाख्रा भएको हुनुपर्ने ।
- बाख्राको उत्पादन मापदण्डको अभिलेखिकरण, विश्लेषण र छनौट प्रकृयाको अवलम्बनबाट माउ तथा पाठापाठीको नश्ल सुधार गर्दै लगिने छ ।
- जैविक विविधता संरक्षणको लागि एक स्रोतकेन्द्र एक जातको बाख्रापालन गरिने छ ।
- व्यावसायिक बाख्रापालनका लागि चाहिने व्यवस्थित खोर , नश्ल सुधार, आहारा , स्वास्थ्य , बजार व्यबस्थापन एवम् कृषकको क्षमता अभिबृद्धिका कार्यक्रमहरुको प्याकेज उपलब्ध गर्राई नमुना बाख्रापालनको रुपमा स्रोतकेन्द्रलाई विकास गरिने छ ।
- संचालित कार्यक्रमको अवधि समाप्त पश्चयात् पनि स्रोतकेन्द्रले यसलाई निरन्तरता दिई दिगो बनाउने छ ।
- निजी, सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुको सहकार्यमा कार्यक्रम संचालन गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद २
सेवा संचालन सम्बन्धि

५. **प्रस्ताव आव्हान र प्रस्तावना पेश गर्ने विधि :**

१. मन्त्रालय/निर्देशनालयले ३० दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी जिल्लास्तरमा पशु श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम संचालनको लागि अनुसूची-१ बमोजिम राष्ट्रियस्तर तथा स्थानिय स्तरको पत्रिकामा प्रस्ताव आव्हान गर्नेछ । यस्तो सूचना मन्त्रालय, निर्देशनालय र सम्बन्धित विज्ञ केन्द्रको सूचना पाटीमा अनिवार्य रुपले टांस गरी स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाहरुमा समेत पठाउनु पर्नेछ । मन्त्रालय/निर्देशालयको वेब साईटमा समेत प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

२. इच्छुक साझेदारहरुले अनुसूची-३ अनुसारको संक्षिप्त कार्ययोजना बनाई सूचनामा उल्लेख भए बमोजिमको अन्य कागजातहरु समेत संलग्न राखी तोकिएको समय अवधि भित्र अनुसूची-२ बमोजिमको आवेदन विज्ञ केन्द्रमा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

३. रित नपगुी वा म्याद नाघी प्राप्त हुन आएका निवेदनहरु छनाटैको लागी समावेश गरिने छैन ।

४. निवेदन दर्ता गर्दा विज्ञ केन्द्रमा रु. ३०० को राजस्व तिरी नगदी रसिद अनिवार्य रपमा संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

६. **स्थलगत निरिक्षण समिति गठन तथा काम कर्तव्य**

१. कार्यक्रम संचालनको लागि प्राप्त प्रस्तावहरुको स्थलगत निरिक्षणको लागि सम्बन्धित विज्ञ केन्द्रको प्रमुखको संयोजकत्वमा निम्न बमोजिमको ५ सदस्यीय **"स्थलगत निरिक्षण समिति"** रहने छ ।

क) प्रमुख, सम्बन्धित विज्ञ केन्द्र	संयोजक
ख) अधिकृत प्रतिनिधि, निर्देशनालय	सदस्य
ग) पशु विकास अधिकृत, सम्बन्धित विज्ञ केन्द्र	सदस्य
घ) पशु चिकित्सक, सम्बन्धित विज्ञ केन्द्र	सदस्य
ङ) अधिकृत प्रतिनिधि, पशुपन्छी विकास महाशाखा, मन्त्रालय	सदस्य सचिव

२. उपदफा १ बमोजिम गठित समितिले प्राप्त प्रस्तावहरुको स्थलगत निरिक्षण गरि कार्यक्रम संचालनको लागि प्रारम्भिक सम्भाव्यता अध्ययन सहितको प्रतिवेदन तयार पारि पशु विकास कार्यदलमा पेश गर्नु पर्ने छ ।

७. **पशु विकास कार्यदल गठन तथा काम कर्तव्य**

१. प्रस्तावहरुको मुल्यांकन तथा प्राथमिकता क्रम अनुसार सिफारिसको लागि भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रको प्रमुखको संयोजकत्वमा देहाय अनुसारको ७ सदस्यीय **"पशु विकास कार्यदल"** गठन गरिनेछ ।

क) प्रमुख, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	संयोजक
ख) अधिकृत प्रतिनिधि, कृषि ज्ञान केन्द्र	सदस्य
ग) अधिकृत प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	सदस्य
घ) अधिकृत प्रतिनिधि, जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	सदस्य
ङ) अगुवा कृषक, पुरुष, सम्वन्धित जिल्लाको (१ जना)	सदस्य
च) अगुवा कृषक, महिला, सम्वन्धित जिल्लाको (१ जना)	सदस्य
छ) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्दले तोकेको अधिकृत (१ जना)	सदस्य सचिव

२. उपदफा १ अनुसार गठित पशु विकास कार्यदलले कार्यक्रम संचालनको लागि प्राप्त प्रस्तावहरु तथा स्थलगत निरिक्षण समितिको प्रारम्भिक सम्भाव्यता अध्ययन सहितको प्रतिवेदनको आधारमा अनुसूची ४ बमोजिम मुल्यांकन गरि प्राथमिकता क्रम अनुसार सिफारिस गरि विज्ञ केन्द्र मार्फत सो को विवरण अन्तिम मुल्यांकन तथा अनुमोदनको लागि प्रादेशिक अनुगमन, मूल्यांकन तथा समन्वय समितिमा पठाउनु पर्ने छ ।

८. **प्रादेशिक अनुगमन, मुल्यांकन तथा समन्वय समिति :**

१. कार्यक्रमको अन्तिम मुल्यांकन, स्विकृती तथा नीतिगत व्यवस्था गर्न देहाय वमोजिमको पदाधिकारी रहेको **"प्रादेशिक अनुगमन, मुल्यांकन तथा समन्वय समिति"** रहनेछ :

(क महाशाखा प्रमुख, पशुपन्छी विकास, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	संयोजक
(ख) वरिष्ठ पशु चिकित्सक, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	सदस्य
(ग) सम्वन्धित जिल्लाको प्रमुख भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रको	सदस्य

(ग) शाखा अधिकृत योजना अनुगमन शाखा भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सदस्य

(ठ) शाखा अधिकृत पशुपन्छी व्यवसाय प्रवर्धन शाखा भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सदस्य-सचिव

२. उपदफा (१) वमोजिमको समितिको वैठक आवश्यकतानुसार वस्नेछ ।

३. उपदफा (२) वमोजिम समितिको वैठकमा सम्वन्धित विज्ञ र कृषकलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

४. उपदफा (१) बमोजिम गठित समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय वमोजिम रहनेछ :

१. पशु विकास विकास कार्यदलबाट अनुमोदन भएको योगयता क्रमको सुचीलाई स्वीकृत गर्ने । योग्यता क्रम सुची स्वीकृत गर्नु अगावै आवश्यक ठानेमा कृषकको घरदैलोमा गई स्थलगत मुल्यांकनको विवरणलाई समेत पुनःमुल्यांकन गर्न सक्नेछ । यस समितिले गरेको मुल्यांकन अन्तिम हुनेछ ।

२. कार्यक्रमलाई सफल पार्न विभिन्न निकायहरुसंग समन्वय गरी सेवा प्रवाहमा सहजता प्रदान गर्ने ।

३. आवश्यकता अनुसार कार्यक्रमको समिक्षा गरी पृष्ठपोषण दिने ।

९. पशु श्रोत केन्द्र संचालक समिति :

१. स्थानियस्तरमा कार्यक्रम संचालन, अनुगमन, समन्वय, सुझाव तथा सहयोग र नियन्त्रण गर्न तथा कोष परिचालन गर्न देहाय अनुसारको ७ सदस्यीय संचालक समिति रहने छ ।

(क) प्रतिनिधी, साझेदार निकाय	अध्यक्ष
(ख) समितिले तोकेको (बढीमा ३ जना)	सदस्य
(ग) प्रतिनिधी, स्थानीय निकाय	सदस्य
(घ) प्रतिनिधी, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	सदस्य
(ङ) प्रमुख, सम्बन्धित स्थानीय निकायको पशु सेवा शाखा	सदस्य सचिव

२. उपदफा १ बमोजिम गठित उन्नत गाई/भैंसी श्रोत केन्द्र संचालक समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकारः

(क) पशुपालन श्रोत केन्द्र स्थापना तथा संचालन गर्न अनुसूची-५ बमोजिम मन्त्रालय/निर्देशनालयसंग कार्यक्रम संचालनको लागि सम्झौता गर्ने ।

(ख) सम्झौता अनुसार श्रोत केन्द्र स्थापना गरी सेवा संचालन गर्ने गराउने ।

(ग) स्थानीय निकायहरु संग समन्वय गरी उन्नत गाई/भैसी श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कोषमा आर्थिक सहयोग जुटाउन पहल गर्ने ।

(घ) श्रोत केन्द्रमा रहेका गाई/भैसीहरुको बिमाको लागि पहल गर्ने गराउने ।

(ङ) विज्ञ केन्द्र/स्थानीय निकायको पशु सेवा शाखा/सम्बन्धित निकायले दिएको सुझावहरु कार्यान्वयन गर्ने गराउने।

(च) आवस्यकता अनुसार सेवा प्रदान गरिएको सम्पूर्ण अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने ।

(छ) आवश्यकता अनुसार सहजकर्ता नियूक्ति गर्न र निजलाइ सेवा वापतका पारिश्रमिक निर्धारण गर्न ।

(ज) वित्तिय तथा कार्य प्रगति नियमित रुपमा विज्ञ केन्द्रमा पठाउने ।

(झ) साझेदार संस्थाबाट संचालित यस कार्यक्रम बारे हरेक वर्ष र्सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने तथा गर्न लगाउने ।

३. निजी उद्यमीको हकमा संचालक समित आवश्यक हुने छैन । सो श्रोत केन्द्रको अनुगमन सम्बन्धित विज्ञ केन्द्र वा प्रादेशिक निकायबाट हुने छ ।

१०. भुक्तानी विधि

१. स्वीकृत कार्यक्रम संचालनको लागि प्राप्त अनुदान रकमको २५ प्रतिशत साझेदारले कोषमा दाखिला गरे पश्चात मन्त्रालय/निर्देशनालयले ७५ प्रतिशत बराबरको रकम अनुदान स्वरुप कोषमा कार्य प्रगतिको आधारमा ३ किस्तामा जम्मा गरी दिनेछ ।

२. निजी उद्यमीको हकमा

क)कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएको कार्यहरु सम्पन्न गरि सोही बमोजिमको बील भरपाईहरु पेश गर्नु पर्नेछ । उल्लेखित कार्य बाहेकको कामको लागि भुक्तानी गरिने छैन ।

ख) रकम भुक्तानी गर्दा कार्यालयको तर्फबाट भुक्तानी गरिने रकम कार्य सम्पन्न भए पशचात मात्र एकमुष्ट रुपमा व्यवसायीको बैंक खाता मार्फ भुक्तानी गरिनेछ ।

३. भुक्तानीको लागि निम्न किसिको काजगातहर अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

क) भुक्तानीको लागि संस्थाको लेटरप्याडमा लिखित निवेदन
ख) कार्य सम्पन्न भएको स्थानयि तहको सिफारिस पत्र
ग) रकम भुक्तानी गरिने बैंक खाताको विवरण
घ) बिल बीजकहरुको सक्कल प्रति
ङ) फार्ममा रहेको पशुपन्छीको बीमा गरिएको कागजातहरुको प्रतिलिपी
च) द्विपक्षिय संझौता पत्रको प्रतिलिपी

४. भुक्तानी दिदाँ १.५% टि.डि.एस कट्टी गरी भुक्तानी दिने तर १३% भ्याट रकमको हकमा रकम दाखिला गरेको भौचर पेश गरेको खण्डमा मात्र भ्याट विलको रकम भुक्तानी दिईनेछ ।

५. मन्त्रालय/निर्देशनालयले पूंजिगत खर्च शिर्षबाट साझेदारी रकम उपलब्ध गराउने पशु श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम संचालन गर्दा विनियोजित बजटेको ५ प्रतिशत बराबर रकम कन्टिजेन्सी वापत कट्टा गरी अनगुमन, निरिक्षण, भ्रमण, विषय विशेषज्ञको परामर्श सेवा, प्रस्ताव मूल्यांकन समितिको बैठक भत्ता, इन्धन, ममर्त सम्भार र कायार्लय संचलान प्रयोजनको लागी खर्च गर्न सक्नेछ। तर सो कुरा सम्बन्धित साझेदारसंग गरिने द्विपक्षिय सम्झौता पत्रमा उल्लेख गरिएको हुनु पर्नेछ ।

६. यसमा उल्लेख नभएको कुराको हकमा सर्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ बमोजिम हुनेछ ।

११. पशु श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कोष संचालनः उन्नत गाई/भैंसी श्रोत केन्द्रहरुको लक्षित कार्यक्रमको दिगो संचालनको लागि प्रत्येक केन्द्रमा "पशु (गाई/भैंसी/बाख्रा) श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण कोष" नामको एक कोषको स्थापना गरिने छ । सो कोषमा देहाय वमोजिमको रकम जम्मा हुनेछ :

१. बार्षिक बजेट र स्वीकृत कार्यक्रमको आधारमा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम
२. बैदेशिक दातृ निकायहरुबाट प्राप्त हुने रकम, प्राप्त गर्दा आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय प्रदेश न. २ को मन्त्रालयको पुर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
३. विदेशी, सरकारी तथा गैर सरकारी दातृ निकायहरुबाट प्राप्त हुने रकम
४. दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था, वन उपभोक्ता समुह, स्थानीय तह, सरोकारवाला तथा अन्य संघ/संस्थाहरुबाट प्राप्त गर्ने रकम
५. सम्बन्धित पशुपालन श्रोत केन्द्रका समुह, समिति, सहकारी, ब्रिडर एशोसिएशनका सदस्यहरु/उपभोक्ता कृषक समूह/समिति बाट संकलन हुने रकम
६. कोषको लागि अन्य निकायहरुबाट प्राप्त हुने रकम
७. कोषको रकमबाट आम्दानी भएको व्याज रकम
८. अन्य सम्भावित आम्दानीका श्रोतहरु

१२. कोष संचालन : दफा ११ बमोजिम स्थापना भएको कोषको संचालन विधि देहाय अनुसार हुनेछ :

१. दफा ११ वमोजिम कोषमा जम्मा हुन आएको रकम परिचालनको लागि दफा ९ बमोजिम गठित संचालक समितिको अध्यक्ष र सदस्य सचिवको संयुक्त हस्ताक्षरबाट संचालन हुने गरी नजिकको बैंङ्कमा खाता खोल्नु पर्नेछ ।

२. कोषको रकम सम्वन्धित साझेदार निकायले पशु विकास कार्यदलबाट स्वीकृति भएको कार्यक्रम बमोजिम खर्च गरिनेछ ।

३. कोषको मासिक अवस्थाको विवरण सम्बन्धित विज्ञ केन्द्रमा महिना बितेको ७ दिन भित्र पेश गर्नु पर्नेछ र सो विवरण विज्ञ केन्द्रले मन्त्रालय/निर्देशनालयमा यथासिघ्र पेश गर्नु पर्ने छ ।

१३. कोषको लेखा परिक्षण : श्रोत केन्द्रहरुमा स्थापना तथा संचालन भएको कोषको लेखा परिक्षण प्रचलित कानून वमोजिम गराउनु पर्नेछ र सोको प्रतिवेदन सम्वन्धित विज्ञ केन्द्रमा पेश गर्नु पर्नेछ र सो विवरण विज्ञ केन्द्रले मन्त्रालय/निर्देशनालयमा यथासिघ्र पेश गर्नु पर्ने छ ।

१४. अनुगमन तथा पृष्ठपोषण : कार्यक्रमको संचालन एवं प्रभावकारीताको लागि भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय/निर्देशनालय लगायत विभिन्न सरोकारवाला निकायहरुले सेवा संचालनको अनुगमन गरी अनुसूची-६ बमोजिम सोको पृष्ठपोषण दिने छ ।

१५. कार्यक्रममा संलग्न निकायहरुका भूमिका : कार्यक्रम संचालनको क्रममा संलग्न विभिन्न निकायहरुको भूमिका तथा दायित्व अनुसुचि-९ मा उल्लेख गरिए वमोजिम हुनेछ र त्यस्ता दायित्व पूरा गर्न सम्वन्धित सवैका कर्तव्य हनेछ ।

परिच्छेद ३

गाई/भैंसी श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम

१६. कार्यक्रमका अवधि :

१. यो कार्यक्रमको अवधि बढिमा ५ बर्षको हुनेछ । सो अवधि पश्चात कार्यक्रम संचालनको लागि श्रोत केन्द्र आत्मनिर्भर हुने परिकल्पना गरिएको छ ।

१७. **श्रोत केन्द्र छनौटका आधारहरु :** श्रोत केन्द्र छनौटको लागि देहाय बमोजिमका आधारहरु तय गरिएको छ ।

१. प्रदेश न. २ को प्रत्येक जिल्लामा २ वटा गाईको र २ वटा भैंसीको श्रोत केन्द्र स्थापना हुन पर्ने ।

२. श्रोत केन्द्रमा कम्तिमा १०० माँउ गाई वा ५० माँउ भैंसी भएको हुनुपर्ने ।

३. कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम संचालन भई रहेको तथा दुध उत्पादनको पकेट क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिईने ।

४. श्रोत केन्द्र रहने स्थानमा सडक, संचार, सिंचाई, पिउने पानी र विजुली जस्ता भौतिक पूर्वाधारहरुको सुविधा भएको ।

५. व्यवसायिक रुपमा गाई/भैंसीको फार्म संचालन भरहेको तथा विस्तारको लागि प्रचुर सम्भावना भएको पकेट क्षेत्रहरु ।

६. बाहै महिना हरियो घाँसपात उपलब्ध हुन सक्ने स्थान ।

७. कृषकहरुको कार्यक्रम प्रति चाहना भएको ।

१८. कार्यक्रम संचालन :

१. मन्त्रालय/निर्देशनालयले दफा १७ बमोजिम गाई/भैंसीको श्रोत केन्द्र स्थापनाको लागि प्रदेश न. २ को आठ वटै जिल्लाहरु छनौट गर्ने छ ।

६. प्रादेशिक अनुगमन, मुल्यांकन तथा समन्वय समितिले प्रस्तावहरु छनौट गरि स्वीकृत गरे पश्चात मन्त्रालय/निर्देशनालय र छनौट भएका साझेदार संस्था बिच अनूसुची-५ अनुसार सम्झौता गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

७. बृहत तथा व्यवसायिक रुपमा श्रोत केन्द्र कार्यक्रम संचालन, विकास र विस्तार गर्न आसपासका अन्य कृषक समुह/समिति/सहकारी/नीजि उद्यमी/कम्पनीहरुलाई पनि यस कार्यक्रमले समेटदै लैजाने छ ।

७. साझेदारले हरेक वर्ष आफ्नो श्रोत केन्द्रमा रहेका समस्याहरुको पहिचान गरी प्राथमिकताको आधारमा आवश्यक पर्ने कार्यक्रम तथा बजेटहरु तर्जुमा विज्ञ केन्द्रमा प्रस्ताव स्वीकृतिका लागि पेस गर्ने छ ।

८. विज्ञ केन्द्रले साझेदारबाट पेस भएका प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट पशु विकास कार्यदलको बैठकबाट अन्तिम रुप दिई विनियोजित अनुदान रकमको आधारमा कार्यक्रम स्वीकृतिको लागि निर्देशनालय/मन्त्रालयमा पठाउने छ ।

९. स्वीकृत कार्यक्रम संचालनको लागि प्राप्त अनुदान रकमको २५ प्रतिशत साझेदारले कोषमा दाखिला गरे पश्चात भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले ७५ प्रतिशत बराबरको रकम अनुदान स्वरुप कोषमा जम्मा गरी दिनेछ । जस अनुसार प्रति श्रोत केन्द्र पहिलो वर्ष बढिमा रु. २५ लाख, दोस्रो वर्ष बढीमा ५ लाख र तेश्रो बर्ष ५ लाखको दरले ३ किस्तामा कोषमा जम्मा गरि दिनेछ ।

१०. साझेदारले श्रोत केन्द्रका वित्तिय तथा भौतिक प्रगति हरेक महिना विज्ञ केन्द्र मार्फत निर्देशनालय/मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

११. श्रोत केन्दमा भएका राम्रा गुणस्तर तथा उत्पादन क्षमता भएका स्वस्थ पशुहरु छनौट र टयागिङ्ग गरी अभिलेख राखु पर्नेछ ।

१२. श्रोत केन्द्रमा भएका गाई/भैंसीहरुको प्राविधिक सूचक अनुसूचि-११ बमोजिम हुनुपर्नेछ ।

१३. श्रोत केन्द्रको कृषकहरुलाई गाई/भैंसी पालन सम्बन्धि क्षमता अभिवद्धीको लागि तालिम कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

१४. श्रोत केन्द्रमा पशुको गोठ निर्माण गर्दा अनुसूची-१० अनुसार र हावापानी सुहाउदो, बैज्ञानिक, सफा र हावादार हुनु पर्नेछ ।

१५. मन्त्रालय/निर्देशनालय/विज्ञ केन्द्रले श्रोत केन्द्रमा भएका पशुहरुमा असल व्यवस्थापन विधी अनुरुप पशु स्वास्थ्य सेवा जस्तैः टिट डिपिङ्ग, परजीवी नियन्त्रण, खोप आदि प्रदान गर्नुपर्नेछ । र सो को सम्पूर्ण विवरण दुरुस्त राखु पर्नेछ ।

१६. श्रोत केन्द्रमा मौसम र आवश्यकता अनुसार हिउँदे, बर्षे, वहुबर्षेघाँस तथा डाँले घाँस लगाएको हुनु पर्नेछ ।

डा. बंशी शर्मा

परिच्छेद ३

बाख्रा श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम

१९. कार्यक्रमका अवधि :

१. यो कार्यक्रमको अवधि बढिमा ५ बर्षको हुनेछ । सो अवधि पश्चात कार्यक्रम संचालनको लागि श्रोत केन्द्र आत्मनिर्भर हुने परिकल्पना गरिएको छ ।

२०. **श्रोत केन्द्र छनौटका आधारहरु** : श्रोत केन्द्र छनौटको लागि देहाय बमोजिमका आधारहरु तय गरिएको छ ।

१. प्रदेश न. २ को प्रत्येक जिल्लामा ३ वटा बाख्रा श्रोत केन्द्र स्थापना हुन पर्ने ।

२. श्रोत केन्द्रमा कम्तिमा १००० माँउ बाख्रा भएको हुनुपर्ने ।

३. व्यवस्थित दिगो स्रोतकेन्द्र विकासको लागि कृषकको सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक अवस्था अनुकुल रहेका बाख्रा पकेट क्षेत्रको छनौट हुनु पर्दछ ।

४. पकेट क्षेत्र छनौट गर्दा, घाँसको विकास भएको वा घाँस विकास गर्न सकिने भू-बनोट तथा हावापानी भएको क्षेत्र हुनु पर्ने छ

५. श्रोत केन्द्र रहने स्थानमा सडक, संचार, सिंचाई, पिउने पानी र विजुली जस्ता भौतिक पूर्वाधारहरुको सुविधा भएको हुनु पर्ने छ ।

६. व्यवसायिक रुपमा बाख्रा फार्म संचालन भरहेको तथा विस्तारको लागि प्रचुर सम्भावना भएको पकेट क्षेत्रहरु हुनु पर्ने छ ।

७. बाह्रै महिना डाले घाँस तहत हरियो भुँई घाँसपात उपलब्ध हुन सक्ने स्थान ।

८. अन्य बाख्रा विकास कार्यक्रम संचालन भएको क्षेत्रलाई पनि छनौट गर्न सकिने छ ।

९. कृषकहरुको कार्यक्रम प्रति चाहना भएको ।

१८. कार्यक्रम संचालन :

१. मन्त्रालय/निर्देशनालयले दफा २० बमोजिम बाख्राको श्रोत केन्द्र स्थापनाको लागि प्रदेश न. २ को आठ वटै जिल्लाहरु छनौट गर्ने छ ।

६. प्रादेशिक अनुगमन, मुल्यांकन तथा समन्वय समितिले प्रस्तावहरु छनौट गरि स्वीकृत गरे पश्चात मन्त्रालय/निर्देशनालय र छनौट भएका साझेदार संस्था बिच अनूसुची-५ अनुसार सम्झौता गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

७. बृहत तथा व्यवसायिक रुपमा श्रोत केन्द्र कार्यक्रम संचालन, विकास र विस्तार गर्न आसपासका अन्य कृषक समुह/समिति/सहकारी/नीजि उद्यमीलाई पनि यस कार्यक्रमले समेटदै लैजाने छ ।

७. साझेदारले हरेक वर्ष आफ्नो श्रोत केन्द्रमा रहेका समस्याहरुको पहिचान गरी प्राथमिकताको आधारमा आवश्यक पर्ने कार्यक्रम तथा बजेटहरु तर्जुमा विज्ञ केन्द्रमा प्रस्ताव स्वीकृतिका लागि पेस गर्ने छ ।

८. विज्ञ केन्द्रले साझेदारबाट पेस भएका प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट पशु विकास कार्यदलको बैठकबाट अन्तिम रुप दिई विनियोजित अनुदान रकमको आधारमा कार्यक्रम स्वीकृतिको लागि निर्देशनालय/मन्त्रालयमा पठाउने छ ।

९. स्वीकृत कार्यक्रम संचालनको लागि प्राप्त अनुदान रकमको २५ प्रतिशत साझेदारले कोषमा दाखिला गरे पश्चात भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले ७५ प्रतिशत बराबरको रकम अनुदान स्वरुप कोषमा जम्मा गरी दिनेछ । जस अनुसार प्रति श्रोत केन्द्र पहिलो बर्ष बढिमा रु. १० लाख, दोस्रो बर्ष बढीमा २ लाख र तेश्रो बर्ष २ लाखको दरले ३ किस्तामा कोषमा जम्मा गरि दिनेछ ।

१०. साझेदारले श्रोत केन्द्रका वित्तिय तथा भौतिक प्रगति हरेक महिना विज्ञ केन्द्र मार्फत निर्देशनालय/मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

११. श्रोत केन्दमा भएका राम्रा गुणस्तर तथा उत्पादन क्षमता भएका स्वस्थ पशुहरु छनौट र ट्यागिङ्ग गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

१२. श्रोत केन्द्रमा भएका बाख्राहरुको प्राविधिक सूचक अनुसूचि-११ बमोजिम हुनुपर्नेछ ।

१३. श्रोत केन्द्रको कृषकहरुलाई बाख्रा पालन सम्बन्धि क्षमता अभिवद्धीको लागि तालिम कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

१४. श्रोत केन्द्रमा बाख्राको गोठ निर्माण गर्दा अनुसूची-१२ अनुसार र हावापानी सुहाउदो, बैज्ञानिक, सफा र हावादार हुनु पर्नेछ ।

वंशी शर्मा

१५. मन्त्रालय/निर्देशनालय/विज्ञ केन्द्रले श्रोत केन्द्रमा भएका पशुहरुमा असल व्यवस्थापन विधी अनुरुप पशु स्वास्थ्य सेवा जस्तैः परजीवी नियन्त्रण, खोप आदि प्रदान गर्नुपर्नेछ । र सो को सम्पूर्ण विवरण दुरुस्त राखु पर्नेछ ।

१६. श्रोत केन्द्रमा मौसम र आवश्यकता अनुसार हिउँदे, बर्षे, वहुबर्षेघाँस तथा डाँले घाँस लगाएको हुनु पर्नेछ ।

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनुसूची १

(दफा-७.२ र ११.१ संग सम्बन्धित)

सूचना

यस भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय/पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको आ.व. २०...../...... को वार्षिक स्विकृत कार्यक्रम अनुसार दुधालु गाई/भैसीहरु र मासु उत्पादनको लागि उन्नत बाखाहरुको भरपर्दो श्रोतको अभावलाई दृष्टिगत गरि दुध, दुग्धजन्य पदार्थ तथा मासुको मागलाई सहज आपूर्ति गर्न साझेदारीको अवधारणा अनुरुप निजी उद्यमी, समूह/समिति/सहकारी, स्थानीय तह, गैर सरकारी संघ संस्थाहरुसंगको सहकार्यमा गाई/भैसी/बाखा श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृधिकरण कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गर्न साझेदारीको अवधारणा अनुरुप निजी उद्यमी, समूह/समिति/सहकारी, स्थानीय तहहरुसंगको सहकार्यमा गाई/भैसी/बाखा श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृधढीकरण कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गर्नको लागि प्रदेश न. २ को ८ वटै जिल्लाहरुमा वसोवास गरेका निजी उद्यमी, समूह/समिति/सहकारी, स्थानीय निकायहरुबाट प्रस्ताव आव्हानको लागि यो सूचना प्रकाशित गरिएको छ । इच्छुक निजी उद्यमी, समूह/समिति/सहकारी, स्थानीय तहहरुले यो सूचना प्रथम पटक प्रकाशन भएको मितिले ३० दिन भित्र तोकिएको ढाँचा अनुसारको आवेदन फारम र परियोजना प्रस्ताव सम्बन्धित विज्ञ केन्द्रमा पेश गर्नु होला । विस्तृत जानकारिका लागि सम्वन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र/पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय/भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, प्रदेश न. २ मा सम्पर्क राख्नु हुन अनुरोध छ ।

आवेदन साथ तपसिल अनुसारका कागजातहरु संलग्न गर्न समेत यसै सूचनाद्वारा सूचित गरिन्छ ।

१. अनूसूची-२ अनुसारको आवेदन फारम
२. अनूसूची-३ अनुसारको संक्षिप्त कार्ययोजना
३. नेपाली नागरिकताको प्रमाणित प्रतिलिपी
४. संस्थासंग आवद्ध सदस्यहरुले प्राप्त गरेको अन्य प्रमाणपत्रहरु (तालिम, शैक्षिक योग्यता, आदि) का प्रमाणित प्रतिलिपीहरु
५. निजी उद्यमी/समूह/समिति/सहकारी/स्थानीय तह सम्वन्धित निकायमा दर्ता भएको प्रमाणको प्रतिलिपि
६. कार्यक्रमको लागि छनौट भएमा निजी उद्यमी/समूह/समिति/सहकारीका सदस्यहरुबाट कार्यान्वयन गर्न प्रतिवद्धताको निर्णयको प्रतिलिपि

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनूसुची २

(दफा-७.३ र ११.२ संग सम्बन्धित)

गाई/भैसी/बाख्रा श्रोत केन्द्र संचालनको लागि दिईने आवेदन-पत्रको फारम

मिति :.......

श्रीमान प्रमुख ज्यू,
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र,
....

विषय : गाई/भैसी/बाख्रा श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरणको लागि छनौट हुन पाउँ भन्ने बारे ।

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकरी मन्त्रालय/पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, प्रदेश न. २ को मिति............ को .... पत्रिकामा प्रकाशित सूचना अनुसार .... निजी उद्यमी/कम्पनी/समूह/समिति/सहकारी/स्थानीय निकाय/गैर निजी उद्यमी/कम्पनी/समूह/समिति/सहकारी/स्थानीय निकाय/गैर सरकारी संघ/संस्थाको तर्फबाट सम्भाव्यताको आधारमा कम्तिमा १०० गोटा उन्नत नश्लका दुधालु गाई/५० गोटा उन्नत नश्लका दुधालु भैसीहरुको श्रोत केन्द्र स्थापना गरी कार्यक्रम संचालन गर्न र यस केन्द्रमा उत्पादित बाच्छा बाच्छी/पाडापाडीहरु हर्काइ कार्यक्रम संचालन भएको दोश्रो वर्ष देखि नै अन्य व्यवसायीक गाई/भैसी पालक कृषकहरुलाई प्रति बर्ष कम्तिमा १०० गोटा दुधालु गाई/५० गोटा दुधालु भैसीहरु/ ५०० गोटा बाख्राहरु उपलब्ध गराई गाई/भैसी/बाख्रा पालन व्यवसायको क्षेत्रमा टेवा पुर्याउन तीव्र इच्छा भएकोले तपसिल अनुसारको कागजात राखी यो निवेदन पेश गरेका छौ । उक्त कार्यक्रम प्राप्त भएमा यस सम्बन्धी सम्झौता तथा मापदण्डमा उल्लेख भए अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्नेछौ र यस कार्यक्रमको लागि गरिएको सम्झौता तथा मापदण्ड विपरित गरेको पाइएमा विद्यमान कानुन बमोजिम कारवाहीको भागेदारी हुन मञ्जुर रहेको व्यहोरा समेत अनुरोध गर्दछौ ।

तपसिल

पुनश्चः आवेदन साथ तपसिल अनुसारका कागजातहरु यसै निवेदन साथ संलग्न राखेको व्यहोरा समेत अनुरोध गर्दछु ।

१. अनूसूची-३ अनुसारका संक्षिप्त कार्ययोजना
२. नेपाली नागरिकताको प्रमाणित प्रतिलिपी
३. निजी उद्यमी/समूह/समिति/सहकारी/ सम्वन्धित निकायमा दर्ता भएको प्रमाणको प्रतिलिपि
४. संस्थासंग आवद्ध सदस्यहरुले प्राप्त गरेका अन्य प्रमाण पत्रहरु (तालिम, शैक्षिक योग्यता, आदि) का प्रमाणित प्रतिलिपीहरु
५. संस्थाका तर्फबाट कार्यक्रम संचालन सम्बन्धी भएका निर्णयको प्रतिलिपि
६. निजी उद्यमी/समूह/समिति/सहकारी सदस्यहरुबाट कार्यान्वयन गर्न प्रतिवद्धताको निर्णयको प्रतिलिपि

निवेदन दिन संस्थाका तर्फबाट दिने
संस्थाको प्रमुखको नाम :
संस्था प्रमुखको दस्तखत :
संस्था प्रमुखको पद :
संस्थाको ठेगाना :
मिति :
संस्थाका छाप :

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनुसूची ३

गाई/भैसी श्रोत केन्द्र कार्यक्रम सन्चालनको लागि संक्षिप्त कार्ययोजना

संस्थाको नाम :

संस्थाको सम्पक टेलिफोन नम्वर:

संस्थाको ठेगाना: जिल्ला : गा.पा./न.पा. वडा न. गाउं/टोलका नाम :

श्रोत केन्द्र र कार्यालय राख्ने स्थान:-

पशुको किसिम :

सम्बन्धित पकेट क्षेत्रमा भएको पशुको तथ्यांङ्:

सि.नं	कृषकको नाम थर	ठेगाना	पशु संख्या			कैफियत
			स्थानिय	उन्नत	जम्मा संख्या	

संस्था दर्ता

को प्रमाण-पत्र नं. र संस्था दर्ता गर्ने कार्यलयको नाम ठेगाना :

संस्थाले हाल सम्म गरेका उल्लेखनिय कामहरु : ....

....

....

गाई/भैसी/बाख्रा श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कोषको खाता संचालन गरिने बैंकको नाम र खातावालाहरुको नाम:-

कार्य योजनाको प्रस्तावना :

....

....

....

फार्मको उद्देश्यहरु:

(क) ....

(ख) ....

फार्मको लक्ष्य:

(क) ....

(ख) ....

रकमको आवश्यकता:

..... वटा उन्नत जातका गाई/भैसी/बाख्राको लागि पहिलो वर्ष खर्च हुने सुरुको रकम			
पुँजीगत खर्च रु.	चालु खर्च रु.	जम्मा खर्च रु.	कैफियत

फार्म सम्बन्धी विश्लेषणका परिकल्पनाहरु (Assumptions)

क) प्राविधिक उत्पादन परिकल्पनाहरु

१. गाई/भैसी/बाख्राको जात :

२. गाई/भैसी/बाख्राको शारीरिक तौल - ....केजी

३. प्रति गाई/भैसी सरदर दैनिक दुध उत्पादन - .... लिटर

४. मृत्यु दर:-

क) बाच्छाबाच्छी/पाडापाडी/पाठापाठी - ...... प्रतिशत

ख) माउं -............. प्रतिशत

५. आहारा (शारीरिक तौलको सुख्खा पदार्थको हिसाव अनुसार)

क) दाना खर्च प्रति व्याउन गाई/ भैसी/बाख्राको लागि प्रति दिन :- .... केजी

ख) दाना खर्च प्रति दुहुना गाई/भैसी/बाख्राको लागि प्रति दिन :- .... केजी

ग) दाना खर्च प्रति कोरली बाच्छी तथा बहर/कोरली पाडीपाडा/पाठापाठीको लागि प्रति दिन :- .... केजी

घ) पराल खर्च प्रति व्याउने गाई/भैसी/बाख्राको लागि प्रति दिन :- .... केजी

ङ) पराल खर्च प्रति दुहुना गाई/भैसी/बाख्राको लागि प्रति दिन :- ... केजी

च) पराल खर्च प्रति कोरली बाच्छी तथा बहर/कोरली पाडी तथा पाडा/पाठापाठीको लागि प्रति दिन :- .... केजी
छ) हरिया घाँस खर्च प्रति व्याउन गाई/भैसी/बाखाको लागि प्रति दिन :- .... केजी
ज) हरिया घाँस खर्च प्रति दुहुना गाई/भैसी/बाखाको लागि प्रति दिन :- .... केजी
झ) हरिया घाँस खर्च प्रति कोरली बाच्छी तथा बहर/कोरली पाडी तथा पाडा/पपाठापाठीको लागि प्रति दिन :- .... केजी
ञ) मिनरल मिक्स्चर खर्च प्रति व्याउन गाई/भैसी/बाखाको लागि प्रति दिन :- .... केजी
ज) मिनरल मिक्स्चर खर्च प्रति दुहुना गाई/भैसी/बाखाको लागि प्रति दिन :- .... केजी
झ) मिनरल मिक्स्चर खर्च प्रति कोरली बाच्छी तथा बहर/कोरली पाडी तथा पाडा/पाठापाठीको लागि प्रति दिन :- .... केजी

६. घाँस खेति गन प्रति पशुको लागि आवश्यक जमिन : .... कट्ठा/रोपनि
७. मल उत्पादन : .... टन
८. प्रति पशुको लागि आवश्यक गोठको क्षेत्रफल : ..... वर्ग फिट

ख) वित्तिय परिकल्पनाहरु

१. जग्गा भाडामा लिदा प्रति रापनि प्रति वर्षः रु .... /-
२. प्रति वर्ग फिटगोठ निर्माण खर्च - रु. .... /-
३. प्रति उन्नत गाई/भैसी खरीद मूल्य दर - रु. .... /-
४. आहाराका मुल्य :- क) दाना - रु. .... /- प्रति केजी ख) पराल - रु. ...... /- प्रति केजी
ग) घाँस - रु. .... /- प्रति केजी
६. मल बिक्रि दर प्रति केजी - रु. ..... /-
७. कृत्रिम गर्भाधान खर्च प्रति पशु - रु. .... /-
८. पहिलो लगानी भएको पूँजीगत र चालु खर्चका ऋणको व्याजदर : ...... प्रतिशत प्रति बर्ष
९. दोश्रो वर्षदेखि हुने चालु खर्च फार्मको उत्पादनको विक्रीबाट गरिने ।
१०. गाई/भैसी/बाखा श्रोत केन्द्रको लागि निर्मित गोठ, स्टोर मलखादको आय ...... वर्ष र मेसिनरी उपकरण, पानि वितरण प्रणाली तथा फार्मको विविध उपकरणहरुको .... वर्षको आय हुने हुँदा सोही अनुसार यस परियोजनामा मुल्यह्रास (Depreciation Cost) समावेश गरिनेछ ।
११. औषधि, खनीज तथा भ्याक्सिनको लागि प्रति पशु रु. .... /- खर्च हुने ।
१२. १ जना कामदारबाट .... गोटा पशुको हेरचाह गर्न सकिने प्रति कामदार प्रति महिना रु. .... /-
१३. गाई/भैसी/बाखा दुहुना भए पछि बिक्रि गरिने मुल्य प्रति दुहुना भैसी रु. .... /-
१४. फार्ममा संरक्षण गरिने जम्मा गाई/भैसी/बाखाको संख्या : .... गोटा

क) शुरुको पुँजीगत लगानी :

क.	विवरण	इकाई	परि	दर रु	रकम
१	उन्नत जातको ठुला गाई/भैसी/बाखा खरिद	संख्या			
२	..... गोटा ठुला गाई/भैसी/बाखाको लागि गोठ निर्माण खर्च	वर्गफिट			
३	गाई/भैसी/बाखाको व्याउने गोठ निर्माण (२ गोटा गाई/भैसी/बाखाको	वर्गफिट			
४	...... गोटा दुध खाने साना बाच्छाबाच्छी/पाडापाडी/पाठापाठीको लागि	बर्गफिट			
५	...... गोटा साना कोरली बाच्छाबाच्छी/पाडापाडी/पाठापाठीको लागि गोठ	वर्गफिट			
	...... गोटा ठुला कारली बाच्छी/पाडी/साँढे/राँगा/बोकाको लागि गोठ	वर्गफिट			
६	बिरामी पशु घर (२ पशुका लागि)	वर्गफिट			
७	ट्रेबिज निर्माण	संख्या			
८	मलखात निर्माण	संख्या			
९	दाना तथा उपकरण स्टोर	वर्गफिट			
१०	अफिस, डिस्पेन्सरी, आदि पूर्वाधार निर्माण	बर्गफिट			
११	विद्युतिय च्यापकटर	सेट			
१६	टयाक्टर तथा एसेसरिज सहित खरिद (८० हर्ज पावर)	सेट			
१२	पशुले पिउने पानीको वितरण प्रणाली (बोरिङ्ग, पाईप, धारा, पानि टयाङ्गी, पानी तान्ने मोटर, ईनार, आदि)	संख्या			
१३	विविध उपकरणका खर्च	प्रति पशु			
	जम्मा पुंजिगत खर्च				

डा. बंशी शर्मा

ख) स्थिर खर्च (प्रति वर्ष) :-

क	विवरण/वर्ष	पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौं	जम्मा
१.	गाई/भैसी/बाखाको खरिद बाहेक अन्य पूँजिगत खर्चका						
२	ऋणका व्याज						
३	जग्गाका भाडा						
४	अन्य						

ग) चालु खर्च (प्रति वर्ष) :-

क	विवरण/वर्ष	दर	पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौं
१	दाना खर्च	रु..../- प्रति केजी					
२	घाँस उत्पादन खर्च	रु. .../-प्रति केजी					
३	पराल खर्च	रु..../- प्रति केजी					
४	ड्रेन्चिङ्ग, भ्याक्सीनेसन, औषधि उपचार, आदि	प्रतिपशु/वर्ष रु. ...../-					
५	श्रमिक खर्च	रु. ..../- प्रति महिना					
६	विविध खर्च	प्रति वष ..../-					
	कुल चालु रकम खर्च						

परियोजनाको अपेक्षित वार्षिक आम्दानी :

क. .... गोटा दुहुना गाई/भैसी/बाखाको बिक्रिबाट रु............./-

ख. .... गोटा साँढे/राँगाहरु/ बोकहरुको बिक्रिबाट रु. ..../-

ख. .... टन मल बिक्रिबाट रु. ..../-

ग. अन्य बिक्रिबाट रु. ..../-

परियोजना अवधिको अपेक्षित कुल आम्दानी (५ वर्षको)

क. .... गोटा गाई/भैसी/ बाखाको बिक्रिबाट रु............./

ख. .... टन गोबर मल बिक्रिबाट रु. ..../-

ग. अन्य बिक्रिबाट रु. ..../-

आय व्यय खर्च विवरण

क.	आय व्यय खर्च	पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष	जम्मा
१	कुल आय रु						
२	कुल खर्च रु						
३	खुद नाफा रु						

फार्मका उपलब्धीहरु :

निजी उद्यमी/कम्पनी/समूह/समिति/सहकारी/स्थानीय निकाय/गैर सरकारी संघ/संस्थाको तर्फ वाट सहि गर्नेका

नाम :

पद :

दस्तखः

संस्थाका छाप:

मितिः

पुनश्चः बाखाको परियोजना बनाउदा बाखापालनको लागि आवश्यकदाहरु राखेर अरु हटाउनु होला ।

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनुसूची ४

कार्यक्रम संचालनको लागि संस्था छनौट गर्दा अपनाइने मुल्यांकनका आधारहरु

क्र. सं.	द. नं.	आवेदक संस्थाको नाम	ठेगाना	पशुको किसिम	काय योजना (२५)	व्यवसायका सम्भाव्यता/ उपयुक्तता(२५)	अनुभव/ तालिम (१०)	हालको पशु संख्या (१५)	घाँस विकास गरेका वा विकास गरिने जग्गाका क्षेत्रफल(२५)	कुल प्राप्तांक (१००)	कैफियत

छनौट समिति (पशु विकास कार्यदल)का पदाधिकारीहरुको :

नाम थर :	पद :	कार्यालय/ठेगाना	दस्तखत
१.			
२.			
३.			
४.			
५.			
६.			
७.			
८.			
९.			

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनुसूची ५

सम्झौता पत्रको नमुना

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, प्रदेश न. २ द्वारा संचालन गरिने गाई/भैसी/बाखा श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृधिकरण कार्यक्रमको उद्देश्य अनुरुपको उपलब्धी हासिल गर्न भूमि व्यवस्था,कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय/ पशुपन्छी तथा मत्स्य निर्देशनालय, प्रदेश न. २, (यस पछि पहिलो पक्ष भनिने) र .... समुह/ समिति/सहकारी/निजी उद्यमी,.. (यस पछि दोस्रो पक्ष भनिने) बिच तपसिलमा उल्लेखित शर्तहरुको अधिनमा रही उन्नत गाई/भैसी श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण गर्न द्विपक्षीय सम्झौता सम्पन्न भयो।

१. श्रोतकेन्द्रमा आवद्ध समुहका कृषक सदस्यहरुले अनिवार्य रुपमा समूह/समितिको सदस्य भई लक्षित कार्यक्रम अनुसार कम्तीमा पनि १० सदस्य भएको एउटा हवमा प्रति सदस्य कम्तीमा पनि १० गोटा गाई/ ५ गोटा भैसी पालन गर्नु पर्ने छ।

२. दोश्रो पक्षले निरन्तर रुपमा कम्तीमा १०० गोटा माउ गाई वा ५० गोटा माउ भैसी पालन गरेको हुनु पर्नेछ (बाखा श्रोत केन्द्रको हकमा १००० माउ बाखा पालेको हुनु पर्ने छ) र सोको अनिवार्य विमा गर्नु पर्ने छ।

३. दुवै पक्षको सहमतिमा स्थानीय वा नजिकको जिल्लाहरुको माग बमोजिम वा प्राविधिक आधारमा सिफारिस भएको नश्लको पशुको श्रोत केन्द्र स्थापना गर्नु पर्ने छ।

४. दोश्रो पक्षले हरेक बर्ष आफ्नो श्रोत केन्द्रमा रहेका समस्याहरुको पहिचान गरी प्राथमिकताको आधारमा आवश्यक पर्ने कार्यक्रम तथा बजेटहरु तर्जुमा गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा प्रस्ताव स्वीकृतिका लागि पेश गर्नु पर्नेछ।

५. दोश्रो पक्षबाट प्रस्तावित कार्यक्रम पशु विकास कार्यदलबाट स्वीकृत भई सके पछि कार्यक्रमको लागि आवश्यक बजेट मध्य कम्तिमा २५ प्रतिशत बराबरका रकम दोश्रो पक्षले **"गाई/भैसी/बाखा श्रोतकेन्द स्थापना तथा सुदृधिकरण"** जम्मा गरे पश्चात प्रथम पक्षले सम्झौता अनुसार ७५ प्रतिशत बराबरको रकम अनुदान स्वरुप बढिमा पहिलो वर्ष रु. २५ लाख, दोश्रो वष बढिमा रु. ५ लाख र तेश्रो वष बढिमा रु. ५ लाखका दरले (बाखाको हकमा पहिलो वर्ष रु. १० लाख, दोश्रो वष बढिमा रु. २ लाख र तेश्रो वष बढिमा रु. २ लाखका दरले) काम सम्पन्न भएको आधारमा ३ किस्तामा रकम कोषमा जम्मा गरि दिनेछ। दोश्रो पक्षले अनुदान रकम भौतिक पूर्वाधार निर्माण एवं खर्च भएर नजाने टिकाउ हुने माल सामाग्रीहरुको लागि मात्र खर्च गर्नु पर्नेछ।

६. दाश्रो पक्षले श्रोत केन्द्र विस्तार तथा सुदृढिकरण गर्न ऋणको आवश्यकता महसुस गरेमा प्रथम पक्षले सो सम्बन्धी सहजीकरणको लागि वित्तिय संस्थासँग समन्वय गराउने छ।

७. पशु विकास कार्यदलले निर्धारण गरेको दररेटमा दाश्रो पक्षले श्रोत केन्द्रबाट उत्पादित बाच्छा बाच्छी तथा पाडापाडी र गाई भैसीको बिक्री वितरण गर्नु पर्ने छ। दोश्रो पक्षले पशुहरु खरिद तथा बिक्री गर्दा अनिवार्य रुपमा पहिलो पक्षलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

८. प्रथम पक्षले दोश्रो पक्षलाई असल व्यवस्थापन विधि बमोजिम कार्यक्रम संचालनको लागि सराकारवाला निकायसँग समन्वय गरी बढिमा ५ वर्ष सम्म सहयोग उपलब्ध गराई कार्यान्वयन गराउनु पर्ने छ।

९. दोश्रो पक्षले स्वीकृत बार्षिक कार्ययोजना अनुरुप कार्यान्वयनको लागि मात्र खर्च गर्नु पर्ने छ र सोको अद्यावधिक प्रगति तयार गरी हरेक महिना प्रथम पक्षलाइ उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

१०. दोश्रो पक्षले पशु पालन व्यवस्थापनको लागि गरिने सम्पूर्ण कार्यहरुको अभिलख बिवरण राखी अद्यावधिक गरिरहनु पर्ने छ।

११. पहिलो पक्षले संचालित कार्यक्रमको प्रगति सन्तोषजनक नपाएमा तोकिएको अवधिसम्म कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिन बाध्य हुने छैन।

१२. पहिलो पक्षको कार्यक्रम अवधि समाप्त भए पछि पनि दोस्रो पक्षले कायक्रमलाई निरन्तरता दिनु पर्ने छ।

१३. दोश्रो पक्षले यस कार्यक्रमको लागि गरिएको सम्झौता तथा मापदण्ड विपरित गरेको पाइएमा विद्यमान कानुन बमोजिम कारवाहीको भागेदारी हुनु पर्ने छ।

प्रथम पक्ष

भे.अ.तथा प.से.वि.के. तर्फबाट सहि गर्नेको

:

ठेगाना:

पद:

दस्तखत:

मिति:

कार्यालयका छाप

रोहबर :

योजना शाखा, भे.अ.तथा प.से.वि.के

दोस्रो पक्ष

अध्यक्षका नाम

नाम :

दस्तखत :

मिति

औठा छाप :

रोहबर

गा.पा./न.पा.कोकार्यालय

द्रष्टब्य : भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय/ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले आवश्यकता अनुसार उल्लेखि शर्तहरुमा थपघट गर्न सक्ने छ।

डा. बंशी शर्मा

अनुसूची ६
(दफा १५ संग सम्बन्धित)
अनुगमनको ढाँचा

१. जिल्ला :-
२. गाई/भैसी/बाख्राको केन्द्रको नाम र ठेगाना :-
३. संचालक संस्थाको नाम र ठेगाना :-
४. सेवा संचालन भएको साल र महिना :-
५. गाई/भैसी/बाख्रा श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कोष स्थापना भएको साल र महिना:-
६. कोष आम्दानी विवरण :-
७. कोष आम्दानी विवरण :-

क. भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय/ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयबाट प्राप्त रकम :- रु.
ख. साझेदार संस्थाबाट प्राप्त रकम :- रु.
ग. अन्य संस्थाहरुबाट प्राप्त रकम :- रु.
घ. सेवा शुल्कबाट रकम :- रु.
ङ. बैङ्क खातामा जम्मा गरिएको कोषका रकमबाट प्राप्त ब्याज रकम :- रु.
च. अन्य श्रोतबाट प्राप्त भएको रकम :- रु.
कुल जम्मा रकम :- रु.

८. कोषको खर्च विवरण :-

क. श्रोत केन्द्रको पशुहरुलाई सेवा प्रदान गरे वापत सिमेन खर्च रु.
ख. पशुहरुलाइ ड्रेन्चिङ्ग तथा भ्याक्सिनेसनको लागि खर्च भएको रकम :- रु.
ग. सेवा उपभोग वापत प्रोत्साहन खर्च रकम :- रु.
घ. हालसम्मको खर्च रकम :- रु.
ङ. कोषमा बाँकी मौज्दात रकम :- रु.
९. कोषबाट हालसम्म सहयोग प्राप्त गर्ने जम्मा कृषक संख्या :-
१०. कोषमा रकम सहयोग गन अन्य संस्थाहरुका नाम र सहयोग रकम :-
११. ठाउँ अनुसार गोठको बनावट बैज्ञानिक भएको वा नभएको बारे विवेचना :
१२. कोषबाट हालसम्म सहयोग प्राप्त गर्ने जम्मा कृषक संख्या :-
१३. कोषमा रकम सहयोग गर्न अन्य संस्थाहरुको नाम र सहयोग रकम :-
१४. अन्य सुझाव केही भए:-

निरीक्षण कर्ताका नाम:-
पद :
निरीक्षण मिति:

सेवा प्रदायक वा संचालकका नाम:-
हस्ताक्षर :
मिति:

... बंशी शर्मा

अनुसूची–७

उन्नत गाइ/भैसी/बाखा श्रोत केन्द्र स्थापना कार्यक्रमको प्रगति विवरण पठाउन फारामको ढांचा

...................महिना/चौमासिक/अष्ठमासिकको लक्ष्य र प्रगति

१. संस्थाको नाम : टेलिफोन सम्पर्क नम्बर:

ठेगाना: जिल्ला गा.पा/न.पा.: वडा नं.: गाउं/टोल :

२. आ.व. ३. महिना ३) प्रगति प्रतिवेदन अवधि : अर्धवार्षिक/वार्षिक

क्र. सं.	कार्यक्रम विवरण	इकाई	वार्षिक लक्ष्य	वार्षिक बजेट	.... चौमासिक लक्ष्य	.... चौमासिक बजेट	यस महिनाका प्रगति	यस महिनाको खर्च	.... चौमासिक प्रगति	.... चौमासिक खर्च	हाल सम्मको प्रगति	हाल सम्मको खर्च	कैफियत
१													
२													
३													
४													
५													
६													
७													
८													
९													
१०													
११													

वित्तिय प्रगति प्रतिशत : ..... % भारित प्रगति : .... % भौतिक प्रगति : ....%

डा. बंशी शर्मा
सचिव

पशु प्रजनन रेकर्ड

पशुको प्रजातिः ....

क. स.	पशुको ट्याग न.	पशुको जात	पशुको उमेर	पशुको बाबुको जात	पशुको आमाको जात	बेत संख्या	भाले लगाएको मिति	गर्भ जाँच भएको मिति	गर्भ रहेको भए ब्याउने मिति	ब्याएको मिति	जीवित जन्मेको बच्चाको संख्या	कैफियत

डा. बंशी शर्मा
सचिव

पशु उपचार रेकर्डको नमूना (प्रत्येक पशुको लागि)

मिति	पाडा/पाठापाठीको ट्याग न.	उमेर (दिन)	तौल (क.जी.)	परजिवी नियन्त्रण विवरण	भ्याक्सिनेसन विवरण	स्वास्थ्य समस्या र उपचार

आईपरेका बाधा अडचनहरु :

१.
२.
३.
४.

समाधानका लागि सुझावहरु

१.
२.
३.

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनुसूची ८ (क)

पशुहरुको मासिक हर्ड बुक नमूना

.... गाई / भैसी / बाख्रा श्रोतकेन्द्र,....................

पशुको प्रजाति..................

श्रोत केन्द्र संचालक संस्थाको नाम :

ठेगाना :

साल :-

पशुहरुको संख्या विवरण

महिनाका नाम	यस महिनाका शुरुको पशु संख्या						यस महिनामा जन्मेका संख्या		यस महिनामा मरेका संख्या						यस महिनामा बिक्रि संख्या						महिनाका अन्तमा बाँकि संख्या					
	ठुला		मझौला		साना		भाले	पोथी	ठुला		मझौला		साना		ठुला		मझौला		साना		ठुला		मझौला		साना	
	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी			भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी	भाले	पोथी

प्रगति तयार गर्नेका नाम:-

हस्ताक्षर :

पद :

मिति

संरक्षण केन्द्रका प्रमुखका नाम :

हस्ताक्षर :

पद :

डा. बंशी शर्मा
सचिव

अनुसूची ८ (ख)

हर्ड बुक नमूना (प्रत्येक पशुको लागि अलग अलग रेकर्ड राख्ने)

.... श्रोतकेन्द्र,......................

कृषक/समुह/संस्थाको नाम : ठेगाना :

पशुको नाम वा संकेत : जात : टयाग नम्बर :

जन्म मिति

माऊको संकेत र चारित्रिक विवरण :

बाउको संकेत र चारित्रिक विवरण :

मिति	उमेर (दिन)	तौल (क.जी)	परजिवी नियन्त्रण विवरण	भ्याक्सिनेसन विवरण	स्वास्थ्य समस्या र उपचार

बथानबाट हटेका मिति .... कारण मृत्य भएका ( )

यदि मृत्यू भएका भए कारण रोग लागेर ( )

बिक्रि गरेका ( )

दुर्घटना वा जंगली जनावरका आक्रमणबाट ( )

तंजी शर्मा

अनुसूची ९

कार्यक्रम सञ्चालनका सम्बन्धमा विभिन्न निकायका भूमिका तथा दायित्व

१. **कार्यक्रम संचालक साझेदार संस्थाः**

१. मन्त्रालय/निर्देशनालयसँग भएका सम्झौता अनुरुप कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

२. बाह्रै महिना मोटर जान र पायक पर्ने ठाँउमा उन्नत पशुपालन श्रोत केन्द्र स्थापना गर्न तथा उपलब्ध गराइएको नाप, नक्शा र डिजाइन अनुसार गोठ निर्माण गर्न । साथै आवश्यकता अनुसार अन्य भौतिक संरचना तथा पूर्वाधार विकास र औजार, सामाग्री, औषधि आदि व्यवस्थापन गर्न ।

३. कार्यक्रम संचालनको लागि गर्ने सहकार्यको कार्ययोजना तयार गरी प्रस्तावको रुपमा विज्ञ केन्द्रमा पेश गर्ने ।

४. विज्ञ केन्द्रसंग समन्वयय गरी गाई/भैंसी/बाख्रा श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कोषको स्थापना गर्ने र सो को लागि आर्थिक सहयोग जुटाउन विभिन्न निकायसंग समन्वय गर्ने ।

५. आफ्नो स्थानीय तहको पशु सेवा शाखासंग नियमित सम्पर्क एवं समन्वयमा रहने ।

६. अनिवार्य रुपमा पशु (गाई/भैंसी/बाख्रा) को हर्ड रेकर्ड, पेडीग्री रेकर्ड, प्रजनन रेकर्ड, भ्याक्सिनेसन रेकर्ड, स्वास्थ्य रेकर्ड, पशु खरिद बिक्रीका रेकर्डका अभिलेख व्यवस्थित गरी राख्ने र सो को विवरण समेत प्रगतिमा समावेश गर्ने ।

७. मासिक रुपमा तोकिएको ढाँचामा प्रगति विवरण भरि सम्बन्धित विज्ञ केन्द्रमा पठाउने ।

२. **स्थानीय तहको पशु सेवा शाखा :**

१. आफ्नो कार्यक्षेत्रको मातहतमा रहेको श्रोतकेन्द्रको अनुगमन गरी आवश्यक प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने ।

२. कार्यक्रम संचालन गर्न कुनै किसिमको समस्या भएमा वा कुनै सल्लाह सुझाव भए विज्ञ केन्द्रलाई समयमै जानकारी गराउने ।

३. श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा संचालनमा प्रत्यक्ष सहभागी भइ कार्यक्रम सम्पन्न गर्न स्थानीय स्तरमा सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसंग सम्बन्ध स्थापित गर्ने ।

३. **भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र :**

१. श्रोत केन्द्र स्थापना हुन सक्ने सम्भावित क्षेत्रको प्रारम्भिक तथ्याङ्क संङ्कलन तथा विवरण तयार गर्ने ।

२. श्रोत केन्द्र संचालनको लागि साझेदार निकायहरुबाट प्रस्ताव आह्वान सूचना प्रवाह गर्ने र छनौटको लागि पशु विकास कार्यदलमा पेश गर्ने।

३. साझेदार गर्ने संस्थासंग समन्वय गरी उन्नत गाई/भैसी श्रोत केन्द्र विकास काषको स्थापना गराउने ।

४. श्रोत केन्द्रका पशुपालक कृषकहरुको लागि क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम, तालिम, गोष्ठी संचालन गर्ने ।

५. श्रोत केन्द्रहरुको प्रत्येक चौमासिकमा कम्तीमा एक पटक स्थलगत अनुगमन निरिक्षण गरि प्रतिवेदन पेश गर्ने तथा समय समयमा केन्द्रहरुलाइ आवश्यक सल्लाह सुझाव दिने ।

६. पशु विकास कार्यदलका बैठकमा छलफल गरी श्रोत केन्द्रमा पालिएका पशुहरुको स्थानीय चलन चल्तीको दररेटको आधारमा मूल्यको दायरा निर्धारण गरी श्रोत केन्द्रमा लागु गराउन तथा केता र बिक्रेता बिचका सम्पर्क गराउन मद्दत गर्ने ।

७. जिल्ला भित्र रहेका व्यावसायिक गाइ भैंसी पालन गर्ने फार्महरुको अनिवार्य दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिनु पर्ने छ र सो प्रमाणपत्र सम्बन्धित फार्महरुले स्पष्ट देखिन गरी झुण्डयाएर राख्नु पर्ने छ ।

८. स्थानीय संचार माध्यमहरुबाट गाई/भैसी/बाख्राको प्रवर्दन बारे जनचेतनामुलक प्रचार प्रसार कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

९. आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्र संचालित सबै केन्द्रहरुका भिन्दा भिन्दै तथा एकमुष्ठ प्रगति संयोग गरि प्रत्येक महिनाको मसान्त भन्दा १ दिन पहिले

मन्त्रालय/निर्देशनालयमा प्राप्त हुने गरी अनिवार्य रुपमा मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पठाउने ।

४. **भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय :**

१. कार्यक्रमको कार्यविधि तयार गरी स्विकृत गराउने र सम्बन्धित कार्यालयहरुलाई कार्यक्रम कार्यान्वयनको अख्तियारी पठाउने ।

२. कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित अन्य सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वय गर्ने ।

३. संचालित कार्यक्रमको नियमित सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने गराउने तथा विभिन्न निकायबाट प्राप्त निरिक्षण प्रतिवेदन अनुसार सम्बन्धित निकायहरुलाई समयमै सुधारका लागि पृष्ठपोषण गर्ने ।

४. कार्यक्रमको वार्षिक तथ्याङ्कहरु अध्यावधिक गरी राख्ने ।

५. पशु श्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण कार्यक्रमहरु तर्जुमा तथा बजेट बिनियोजन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

६. कार्यक्रमको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने ।

७. कार्यबिधी स्वीकृति, संशोधन तथा परिमार्जन एवं आवश्यकता अनुसार अन्य निकाय सित समन्वय गर्ने ।

डा. बंशी शर्मा

अनुसुची १० (क)
गोठको नाप नक्शा तथा नमुना

गोठमा प्रति गाइ भैंसी चाहिने स्थान (ब.फी.)

पशुको किसिम	क्षत्रफल (वगफीट)		दाना खान डुड (इन्च)
	छापिएका क्षत्र	खल्ला क्षत्र	
गाई	२० – ३०	८० – १००	२० – २४
भैंसी	२५ – ३५	८० – १००	२४ –३०
कोरली/बहर	१५ – २०	५० – ६०	१५– २०
ब्याउने गाई/भैंसी	१०० – १२०	१८० – २००	२४– ३०
राँगो/साढे	१२० –१४०	२०० – २५०	२४ – ३०

नोटः समान्तया प्रति गाई गोठ भित्र लम्बाइ र चौडाइ क्रमशः १.७–१.९ मी. र १.२–१.५ मी. तथा भैंसीको लागि लम्बाइ २.२५ मी. र चौडाइ १.२५ मी. हुनुपर्दछ । दाना र पानीका डुड पर्खालसित जोडेर समानान्तर हुनेगरी बनाउनु पर्दछ । गोठको कुल लम्बाइ र चौडाइ बस्तुको संख्याको आधारमा निर्माण गर्नुपर्दछ । गोठको मोहडा पहाडी भेगमा दक्षिण पश्चिम तथा तराइ भेगमा उत्तरी मोहडा हुनुपर्दछ।

अनुसुची १० (ख)
ट्रेभिज निर्माणका मापदण्डहरु

१. ट्रेभिज निर्माण गर्न ठाउको छनौट गर्दा बर्ष भरी मोटर जान सक्ने, सबैलाइ पायक पर्ने र पानी नजम्ने हुनु पर्दछ।
२. भूईंको सतह अनिवार्य रुपमा कंकृट ढलान गरेको हुन पर्नेछ ।
३. ट्रेभिजको खम्बा(Pillers)कम्तीमा २ इन्च मोटा गाल्भनाईजड पाईप(GI Pipe) को हुनु पर्दछ ।
४. ट्रेभिजको अगाडिको खम्बाको उचाइ २ मीटर, लम्बाइ ३ मीटर र पछाडिको खम्बाको उचाइ १ मीटर एवं दुइ वटा समानान्तर खम्बाको चाडाइ १ मीटर सम्मको हुनु पर्दछ ।
५. ट्रेभिजको अगाडी र पछाडिको खम्बाको बीचमा कम्तीमा १ थप खम्बा निर्माण गर्नु पर्नेछ ।
६. ट्रेभिजको खम्वा कम्तीमा १ फिट भुइ तल गाड्नु पर्ने हुन्छ र तल्ला खम्बा भन्दा पछाडी कम्तीमा १ मीटर ढलान गरेको हुनु पर्दछ ।

अनुसुची ११
गाई भैंसीको प्राविधिक सूचक

श्रोत केन्द्रको लागि बाच्छी, पाडी छनौट गर्दा बाच्छीको माउहरुको उत्पादन क्षमता देहायका सचकाङ्का आधारमा छनौट गर्नु पर्दछ ।

पशुहरुको उत्पादन सूचकाङ्ग विवरण	गाई	भैसी
माउको बार्षिक दुध उत्पादन (लिटर)	३००० लिटर	१५०० लिटर
प्रति बेत दुध दिने दिन	२०० - ३०० दिन	१५० - २०० दिन
पहिला पटक बाली जान उमेर (महिना)	१५ - १८ महिना	३० - ४२ महिना
पहिला पटक ब्याउन उमेर (महिना)	२४ - २७ महिना	बढिमा ४८ महिना
ब्याउन अन्तराल (महिना)	१२ - १५ महिना	बढिमा १८ महिना

डा. बंशी शर्मा

अनुसूची १३

गोठको नाप नक्शा तथा नमुना

बाखालाई आवश्यक पर्ने क्षेत्रफल

क्र. स.	बाखाको उमेर	खोर भित्रको क्षेत्रफल (वर्गमिटर प्रति बाखा)	प्याडको क्षेत्रफल (वर्गमिटर प्रति बाखा)
१	३ महिना सम्मको पाठापाठी	०.२० देखि ०.३०	०.४० देखि ०.६०
२	४ देखि ९ महिना सम्मको पाठापाठी	०.६० देखि ०.७५	१.२० देखि १.५०
३	१० देखि १२	०.७५ देखि १.००	१.५० देखि २.००
४	थारा बयस्क बाखा	१.०० देखि १.५०	२.०० देखि ३.००
५	ब्याउने बाखा	१.५० देखि २.००	३.०० देखि ४.००
६	प्रजनन बोका	२.५० देखि ३.००	५.०० देखि ६.००

खोरको नाप

क्र. स.	विवरण	नाप
	खोरको लम्बाई	बाखाको संख्या अनुसार निर्धारण गर्ने
	खोरको चौडाई	६ देखि ८ मि., १२ मि. भन्दा नबढाउने
	जगको गहिराई	७५ से.मि.
	टाँड मुनिको भुईंको स्लोप (भुईं प्लाष्टर गर्दा सरसफाई गर्न सजिलो हुन्छ)	३.५ देखि ५ प्रतिशत
	भुईंको सतहबाट टाँडको उचाई	१ देखि १ मि. २५ से.मि.
	टाँडको फल्यक बिचको ग्याप	१.२५ से.मि.
	टाँडको फल्यकको चौडाई	४ से.मि.
	कोरिडोरको साईडको पार्टिसन तथा ढोकाको उचाई	बाखाको-१ मि., बोका-१ मि. २५ से.मि.
	कोठाको ढोकाको चौडाई	८० से.मि.
	कोरिडोरको चौडाई	१ मि.२० से.मि.
	कोरिडोरको लम्बाई	खोरको लम्बाई अनुसार निर्धारण गर्ने
	टाँड देखि भेन्टिलेसन सम्मको उचाई	१ मि.
	भेन्टिलेसनको चौडाई	१ मि. २० से.मि.
	भेन्टिलेसनको उचाई	७० से.मि.
	मूल ढोकाको चौडाई	१ मि. ३० से.मि.
	मूल ढोकाको उचाई	१ मि. ८० से.मि.
	बलेनीतिरको पर्खालको उचाई(टाँड देखि छतको तल्लो भाग रहने सम्मको)	१ मि. ८० से.मि
	टाँड देखि धुरी सम्मको उचाई	२ मि. ४० से.मि.
	छतको स्लोप	३.६५ प्रतिशत
	खोरको बाहिरि भागबाट बलेनी सम्मको छतको लम्बाई	६० से.मि.
	प्रति कोठामा बाखाको संख्या	२५ देखि ३०
	प्रति कोठामा बोकाको संख्या	१ राख्नु उपयुक्त हुन्छ